

HÍRÜNK A VILÁGBAN

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
P. O. BOX 1005
WASHINGTON 13, D. C.

MAGYAR KULTURÁLIS FIGYELŐ
Hungarian Quarterly — Revista Hungara
Revue Hongroise

Előfizetési díj: Északamerikában
egész évre \$ 3.00.
Más országban havi két postal coupon.

Magyarok a rákkutatásban

Irta: Dr. Bartalos Mihály
Johns Hopkins University

‘Segély az USA-nak’ — ez a címe egy, az Egyesült Államok legnagyobb példányszámú megjelenő tudományos hetilapjában közölt vezércikknek. (*Science*, v. 139, Mar. 1, 1963.) A cikkből megtudjuk, hogy az elmúlt 10 évben 39,000 tudós és mérnök vándorolt be az USA-ba. Ennyi szakembernek a teljes kiképzése kettő és egynegyed milliárd dollárjába kerül az Egyesült Államoknak. Ez a 39,000 ember kiképezve és termékeny éveiben jött ide s mire nyugdíjba megy, hozzájárulásuk az amerikai tudományhoz lényegesen meg fog növekedni. Majd a cikkíró így folytatja:

“A természettudományok legmagasabb szintjén — és itt már nemcsak az 1952 óta eltelt korszakot vizsgáljuk — más országokból érkezett emigránsok nagy mértékben gazdagították az USA-t. A magyarok szerepe közmondásos. De vegyük tekintetbe azoknak az amerikai tudósoknak a kiváló teljesítményeit is, akik kínai, német, brit vagy más nemzetből származtak.”

Ez a nyilvános elismerése az itt élő magyar kutatóknak és egyben a magyar szellemnek sok honfitársunk megfeszített, önfeláldozó munkájának a gyümölcse. Emigrációnk egyik feladata, hogy számon tartsa ezeket az embereket a haza és a következő magyar kutató nemzedékek számára.

E cikkünkben megkíséreljük, hogy röviden ismertessük azoknak a magyaroknak az erőfeszítéseit, akik a rákprobléma megoldásán dolgoznak. Figyelmünket ezúttal főleg az Egyesült Államokban lévőkre összpontosítjuk. A felsorolás nem tart igényt a teljességre és abban a reményben íródik, hogy a jövőben mód lesz e felsorolás teljesebbé tételére.

A legkiemelkedőbb magyar származású rákkutató ma az Egyesült Államokban Fürth Jacob, a Columbia Egyetem professzora New Yorkban. Munkája elismeréseként számos kitüntetésben részesült. 1931-ben az “American Medical Association” aranyérmét nyerte el (“American men of science; a biographical dictionary,” Lancaster, Pa., Science Press, 1960), legutóbb pedig az “American Association for Cancer Research” G.H.A. Clowes-díját kapta meg, amelyet az egyesület 53-ik találkozóján, 1962. április 14-én Atlantic Cityben nyújtottak át Fürth professzornak. Méltatása közben többek közt ezt mondták: “Dr. Fürth Magyarországon született, abban az országban, amely annyi kiváló tudóst és művészt adott a világnak.” Fürth professzornak a díj átvétele után tartott előadása a *Cancer Research* c. szaklap idei januári számában jelent meg nyomtatásban. (*Cancer Research*, v. 23, Jan. 1963: 21-34.)

Ugyanezen a találkozón a következő magyarok szerepeltek előadásokkal: Ambrus L. Julian, Bárdos J. Tamás, Földes F. Ferenc és Földes V., valamennyien Buffalóból. Kutatásuk főleg a rák gyógyszeres kezelésére összpontosul. Texasból a Bayler Universityből Helpert Béla, a kórbonctan professzora és Balla G.A. vett részt cikkekkel. (*Proceedings of the American Association for Cancer Research*, v. 3, Mar. 1962.) Jól ismert rákkutatók még Texasban az “M.D. Anderson Tumor Institute”-ban dolgozó Sinkovics G. József és Bereczky Erzsébet. Mindkettőjük neve szerepel az “American scientists in cancer virus research” c. kiadványban.¹ Ugyanebben a könyvben megtalálható Szántó B. Pál professzor, neves pa-

tológus is. Az előbb említett *Proceedings*-szám tartalmaz még cikkeket László Jánostól, Róna Györgytől, Takács Bélától és Tolnai Susantól. Ugyanennek a társaságnak előző ülésén néhány előbb említetten kívül Óváry Zoltán professzor és Révész László tartottak előadásokat. (*Proceedings of the American Association for Cancer Research*, v. 3, Mar. 1961.)

A rák sugárgyógyításának két kiváló szakértőjével büszkélkedhetünk. Tóbiás Kornél, az orvosi fizika professzora a University of Californián, kutatásaiért a közelmúltban kapta meg az 1963. évi Ernest O. Lawrence emlékérmét. (*Science*, v. 140, May 3, 1963: 472.) Becker József világszerte ismert rádióterapeutika-specialista Németországban a heidelbergi egyetem radiológia-professzora és az egyetemhez tartozó "Czerny-Krankenhaus für Strahlenbehandlung" igazgatója. Becker professzor, azonkívül hogy röntgen-szakorvos, szülésznőgyógyászati és sebészeti szakképesítéssel is rendelkezik. Mielőtt elkezdte orvosi tanulmányait, a bécsi közgazdasági egyetemen is szerzett diplomát. Becker professzor kiadója a *Zentralblatt für Radiologie*, a *Strahlentherapie* és a *Nuklearmedizin* című szaklapoknak. Ő képviselte Németországot az "International Atomic Energy Agency" és a "World Health Organization" egy közös ülésén 1959-ben Bécsben. (*Strahlentherapie*, v. 111, 1960: 632-638.)

Tóth Béla egy szimpozionon vett részt. Előadása megtalálható a "Biological interactions in normal and neoplastic growth" c. műben.² Móra Tibor a "National Cancer Institute"-ban (Bethesda, Maryland) egy kutató csoport vezetője. Ugyancsak ott dolgozik Oroszlán István is. (*Federation Proceedings*, v. 100, 1962: 16.) Szabó György, a Harvard Egyetem tanára, a "New York Academy of Sciences" egy konferenciáján rákkeltő anyagoknak a pigment-sejtekre gyakorolt hatásáról tartott előadást. (*Annals of the New York Academy of Sciences*, v. 100, 1963: 269-278.) Lőrincz Albert a nőgyógyászati rákokban jelenlevő biochemiai elváltozásokkal és ezek kórjelző jelentőségével foglalkozott. (*American Journal of Obstetrics and Gynecology*, v. 61, 1957: 527-538.) Bartalos Mihály is dolgozott hasonló problémákon. (Dissertation. University of Heidelberg, 1960.) Szegő Klára professzornő mun-

kája a beta-glucuronidase nevű enzimmel indirekt jelentőségű a rákkutatásban. (*Endocrinology*, v. 54, 1954: 334-337.) Szilárd Leó kiváló atomfizikust a közvélemény főleg fizikai kutatásairól ismeri. Szilárd professzor azonban a biológiai tudományok művelői között is nagy népszerűségnek örvend idevágó munkáiért. Rákkutatás szempontjából a sejtek örökletes tulajdonságainak mesterséges megváltoztatása terén végzett kísérletei a legnagyobb jelentőségűek.³ Az egyik legújabb örökléstani tankönyvben Szilárd professzor fényképe is megtalálható, ami szintén bizonyítja, milyen nagyra értékeli biológiai munkásságát is. (Irwin Herman Herskowitz. *Genetics*. Boston, Little, Brown [1962])

A rákkutatást éppenúgy mint általában az egész modern orvosi és biológiai kutatást nagy mértékben elősegítette az ugyancsak atomfizikus Hevesy György Nobel-díjas professzor felfedezése, amely lehetővé tette rádióaktív anyagok nyomjelzőként való használatát. A Nobel-díjat is elsősorban ezért a felfedezéséért kapta. Hevesy professzor önéletrajzi visszaemlékezése, amely rendkívül tanulságos és érdekes olvasmány, öt évvel ezelőtt jelent meg első ízben. (*Perspectives in Biology and Medicine*, v. 1, 1958: 345-365.)

Beer Mihály biofizikus professzor elektronmikroszkópiái tanulmányai a sejtek örökletes anyagán, a deoxyribonuclein savon, szintén igen nagy jelentőséggel bírnak. (*Proceedings of the National Academy of Sciences of the U.S.A.*, v. 48, 1962: 408-416.) Györkey Ferenc professzor üvegben tenyészt sejteket és az ezekben lejátszódó kémiai folyamatokat és azok lokalizációját tanulmányozza. (*Laboratory Investigations*, v. 11, Apr. 1962: 261-272.) A néhány éve elhunyt Gömöri György professzor "Microscopic histochemistry" című munkája (Chicago, University of Chicago Press, 1952) és a fiatal Barka Tibor hisztokémiai munkái (Tibor Barka and Paul J. Anderson. *Histochemistry: theory, practice and bibliography*. New York, Hoeber Medical Division, Harper & Row [1963]) nagy jelentőségűek ilyen irányú kutatásokban. Bartalos Mihály és Györkey Ferenc egy enzim multimolekuláris formájának megváltozását regisztrálták rákban (*Journal of the American Geriatrics Society*, v. 11, Jan.

1963: 21-34) valamint egy antibiotikumnak sugárzással kombinált használatát ajánlották rákgyógyítás céljára. (*Annales Chirurgiae et Gynaecologiae Fenniae*, v. 51, 1962: 9-13.)

A rosszindulatú daganatok sebészeti kérdéseivel Udvarhelyi György professzor (*Journal of the American Medical Association*, v. 181, July 14, 1962: 84-87) és Cholnoky Tibor (*Transactions of the International Society of Plastic Surgeons*, 2nd Congress, London, 1959. Livingstone, 1960.) foglalkozott.

Szent-Györgyi Albert Nobel-díjas professzor szintén azok közé tartozik akiket inkább másirányú kutatásaiért ismernek. Szent-Györgyi professzornak nagy érdemei vannak a rákkutatás terén is. Az ún. "charge-transfer" elmélete óriási jelentőségű és megnyitotta az utat egy "szubmolekuláris biológia" felé. (Albert Szent-Györgyi. *Introduction to a submolecular biology*. New York, Academic Press, 1960.) Egyik legújabb felfedezése, amely szerint a csecsemő-mirigyben többek között egy rákserkentő és egy rákgátló anyag található, teljesen meglepő volt. Ebben a munkájában Hegyeli Endre is résztvett. (*Proceedings of the National Academy of Sciences of the U.S.A.*, v. 48, Aug. 1962: 1439-1442.)

Rothman István professzor neves bőrgyógyász Chicagóban, aki ismert többek közt a bőr daganatos megbetegedéseivel foglalkozó munkáiról is. 1961-ben egy nagyszabású nemzetközi konferencia egy daganatos megbetegedéssel, a Kaposi-szarkómával foglalkozott. Rothman professzor volt a konferencia egyik fő előadója, három előadással szerepelt. Ezek a Kaposi-szarkóma földrajzi megoszlásával és eredetével (*Unio Internationalis Contra Cancrum. Acta*, v. 18, 1962: 326-329), a betegség klinikai megjelenési formájával (uo., 364-371) és magának Kaposinak az élettörténetével s a róla elnevezett betegség felfedezésének körülményeivel (uo., 322-325) foglalkoztak. Ez az utóbbi cikk nyitotta meg a tudományos előadások sorát. A cikk így kezdődik: "Valószínűleg reménytelen és haszontalan erőfeszítés lenne Kaposi magyar nevének pontos kiejtését megtanítani próbálni egy angolul és franciául beszélő hallgatóságnak. Legyen elég annyi, hogy a hangsúly az első szótagon van, akár csak az összes többi magyar szóban. Az 'a' magánhangzó rövid és úgy ejtik ki, mint az

KÁRMÁN TÓDOR

1881-1963

Századunk egyik legjelentősebb tudósa, az aerodinamika legnagyobb elméleti szakembere halt meg 1963. május 7.-én Aachenben, szivroham következtében. Holttestét Pasadenába hozták, s ott — a katolikus egyház szertartásai szerint — édesanyja mellé temették. Kennedy elnök ezt a táviratot küldte: "Mély megrendüléssel értesültem dr. Kármán Tódor haláláról, akit csak ez év februárjában tüntettem ki elsőnek a Tudományok Nemzeti Érdemrendjével... A legnagyobb tudósok s a legnagyobb emberek egyike volt."

Február 2-án Washington magyarsága ünnepelte a nagy magyar tudóst, aki a tiszteletére rendezett vacsorán szokott szellemes stílusában elmondta egész élettörténetét.

Kármán Tódor mindig büszke volt magyarságára s mindig hangsúlyozta is. Vallotta, hogy a magyar tudósok nagy eredményei Amerikában a magyar nevelési rendszer és az amerikai anyagi erő összekapcsolásából születtek meg. Munkásságát szinte nem is lehet felmérni. Ő találta fel az egyik legelső helikoptert, még Magyarországon, ő teremtette meg a lökhajtásos (jet) repülést és ő az űrrepülés technikájának is az egyik megalapítója.

angol 'wardrobe' szóban, az 'o' magánhangzót pedig úgy, mint az 'off' szóban. Az 's'-t az angol 'sh'-nek kell ejteni." Bizony egyetértünk Rothman professzorral, nehéz az angoloknak, a franciáknak és a többi nemzetiségűeknek a magyar nevek helyes kiejtése. De ha rosszul is ejtik ki, az a lényeg, hogy megtanulják. És ehhez a rákkutatók is jelentősen hozzájárulnak.

1 Elizabeth A.H. Koenig and Lois Fritz, comp. *American scientists in cancer-virus research: a bibliography of current studies*. Bethesda, Md., National Cancer Institute [1962]

2 Michael James Brennan and William L. Simpson, ed. *Biological interaction in normal and neoplastic growth; a contribution to the host-tumor problem*. Boston, Little, Brown [1962] (Henry Ford Hospital International symposium [12])

3 Cold Spring Harbor, N.Y. *Biological Laboratory. Cold Spring Harbor symposia on quantitative biology*. Cold Spring Harbor, 1951. v. 16. pp. 337-343.

A HIRÜNK A VILÁGBAN KÖNYVOSZTÁLYA

P.O. Box 1005, Washington 13, D.C.

20%

engedménnyel kap könyveket, lemezeket

LÉPJEN BE A KÖNYVKLUBUNKBA!

Belépési feltétel: 10 dollár értékben vásárol könyvosztályunktól s két meghatározott könyvet átvessz — idén Megyer József "Rómá"-ját és Vatai Lászlótól "Az Isten szörnyetege"-t.

Az összeg két részletben is fizethető: október 31-ig 5 dollár, december 15-ig a másik 5 dollár. (Ebben az esetben a Megyer-könyvet decemberben küldjük.) A tagság a következő év szeptember 15-ig szól, bármikor lép is be a könyvklubba. S természetesen 10 dolláron felül is lehet vásárolni.

A két tagsági könyvön kívül 18 könyv, ill. lemez közül (regények, antológiák, történelmi művek, művészi albumok, népzene, stb.) válogathat. Mindegyiknél 20% engedmény. (Kezelési és postaköltség 5%)

Minden 20-ik tag a 20 mű közül egyet (bármelyiket) ajándékuul választhat; minden 100-ik mind a 20-at megkapja, csupán a tagdíj ellenében.

Tavasszal újabb listát bocsátunk ki.

Mostani könyveink és lemezeink:

	Bolti ár	Kedv. ár
MEGYER JÓZSEF: RÓMA; A VÁROS AHOGY ÉN LÁTTAM	\$3.00	\$2.40
VATAI LÁSZLÓ: AZ ISTEN SZÖRNYETEGE (ADY LIRÁJA)	\$5.00	\$4.00
Kannás Alajos: Bécsi képeskönyv (illusztrálva)	\$2.00	\$1.60
Kibédi Varga Áron: Kint és bent (Flór Ede illusztr.)	\$1.50	\$1.20
Magyar Album (400 képpel)	\$3.95	\$3.15
Magyar nyelvtan (Alszegeh-Sík-Teichert)	\$1.00	\$.80
Mikes György: Délamerika papucsban	\$3.00	\$2.40
Molnár-Nagy: Két világ közt: Nagy Imre útja	\$1.00	\$.80
Omár Khájjám: Rubáiját (Sziklay Andor ford., Radó A. ill.)	\$2.50	\$2.00
Surányi Miklós: Egyedül vagyunk, I-II (Díszes bőrkötés)	\$9.80	\$7.84
Vaszary Gábor: Monpti	\$2.60	\$2.08
Facts about Hungary	\$1.00	\$.80
Gombos: The lean years; a study of Hungarian Calvinism	\$2.50	\$2.00
"Hommage a Gyula Illyés" Illyés-versek franciául (Szalay-rajzokkal)	\$2.50	\$2.00
Illyés-Reismann: Lake Balaton	\$4.60	\$3.68
Picturesque Hungary (Fényképalbum)	\$3.50	\$2.80
Szabadság, szerelem (Magyar versek Szőrényi Évával)	\$4.98	\$3.99
Magyar költők Balassától Adyig (Szabó Sándor-Kemény Gizi)	\$4.98	\$3.99
Modern magyar költők (Szabó Sándor-Kemény Gizi)	\$4.98	\$3.99
Folk Songs of Hungary (Népdalok magyarul előadva)	\$4.25	\$3.40

(Az utóbbi négy mikrobarázdás lemez, három 12 incses, az utolsó 10 incses)

(A könyvklub tagjai 10% engedménnyel fizethetnek elő a HIRÜNK A VILÁGBAN-ra, a BIBLIOGRÁFIA-ra és a képes mellékletre, mindháromra összesen évi \$2.70-ért. Mint a lapok előfizetői, 10% engedménnyel kapják a Könyvosztály minden hirdetett — klubon kívüli — könyvét!)

Amerikai író megtanult magyarul!

Edmund Wilson, a neves amerikai író megtanult magyarul, mert – mint a *New Yorker*-ben (1963. IV. 20.) írja – meg akarta ismerni Ady Endre költészetét s mert ezzel az udvarias gesztussal akarta viszonzni a magyarok előzékenységét, hogy ti. lefordították s kiadták két drámáját. Mint a cikkből később megtudjuk, Adyt valóban nagy költőnek ismerte meg, ami versei fordításából nem derült ki.

A magyar nyelvről meglepően találó megállapításokat tesz. Analízisét csak néhol zavarja meg pár régi tévhit vagy pontatlan információ elfogadása. Ime néhány idézet tanulmányából:

“Ha az orosz nyelv sajátos kifejezésbeli fordulatok nyelve, illogikus és részben primitív, mely egy eredetileg többé-kevésbé analfabéta nép ajkán taláalomra fejlődött ki, a magyar rendezett nyelv, melyet jelenlegi formájában rendkívül művelt írók és tudósok alapoztak meg.” (p. 201)

“A beépített igeidők és módok kellemes tömörséget eredményeznek; rendszeren első pillantásra bármely ige jelentését látni lehet. Írásban és nyomtatásban a magyar izes és zamatos nyelv (*has a kind of full-flavored nuttiness*), ami a költészetben sűrítésre és tömörítésre teszi képessé. Teljesen idegen tőle az európai kifejezőmód és nem is lehet feloldani újra ráismerhető módon a cseppfolyósabb nyelvekre átírva. Mégsem hangzik megnyesettnek, elharapottnak, ha beszélnek rajta. A nyelvet valami puha, éneklő hanglejtéssel beszéljük, melyet talán a századok folyamán a leigázott szlávok beszédéből (!) sajátítottak el. Bár észrevettem, hogy a Seneca indiánok nyelve is, melyet szintén (!) mongol-eredetűnek tartanak, kissé hasonló ritmusú.” (p. 202-203)

“A magyarok erős, keménykötésű, szívés, erőszakos és magabiztos fajtává tenyésztették ki magukat; ugyanakkor nagy a képzelőerejük és lendület van bennük, képesek mind barbár vadságra, mind pedig költői és intellektuális tündöklésre. Nyelvük mind ezeket a tulajdonságokat megtestesíti: tömör és izmos, de ugyanakkor lírai is...” (p. 203)

“Néha nyugtalanít az a gondolat, hogy a nyelvek sokasága, bármilyen érdekes is önmagában, bizonyos mértékig arra szolgál, hogy az emberi kultúrát rekeszekbe zárja. Kodály és Bartók művészetét bárki megérti, aki képes zenét hallgatni. Munkácsy hatalmas festménye a vak Miltonról, amint lányainak diktál és amely a newyorki közönyvtárban van, majdnem úgy belevészte magát emlékezetünkbe, mint Washington képe, amint a Delawaren átkel. Ámde hogyan ismerhetjük meg Ady művészetét, anélkül hogy megtanuljunk magyarul, Adyét, akit sok magyar a legnagyobb magyar költőnek tart?...” (p. 203)

“De mi a magyar irodalom jövője? Legyenek bár az oroszok a nyakukon s néhány legkiválóbb írójuk börtönben, a magyarok fantáziabeli zsenialitása sohasem engedett az erőszaknak... Az idegen uralom elleni ellenállás képessége, mely már megmutatkozott Dzsingisz kán, a törökök, majd az osztrák birodalom inváziói idején, újra felébredt Oroszország ellen az 1956-os forradalomban. A felkelésben a magyar írók igen fontos szerepet játszottak, ahogy a múltban is mindig ezt tették magyar nemzeti megmozdulások idején.” (p. 204)

“Minden nyelv, amely egyszer a gondolat és művészet mestereinek a bélyegét viselte magán, örökké át lesz itatva e mesterek géniuszától és tekintélyétől. A görög és a latin túlélte a papiruszait, és a héber háromezer éven át sohasem vesztette el az “Isten szava” lenyomatát... Petőfi és Ady versszakai még sokáig fognak lüktetni, sötétedni és lángolni mindenütt, ahol idegen nyelvterületen egy magyar küzd a száműzetésben.” (p. 207-208)

A nagy amerikai író egy hozzánk intézett levelében arról ír, hogy tanulmányát könyvalakban is megjelenteti. Örömmel értesülünk arról is, hogy talán tavasszal Magyarországra is ellátogat. Reméljük, illő fogadtatásban részesül nyelvünk és irodalmunk nagy barátja. Bizonyosak vagyunk abban is, hogy a magyar nyelvészekről és történészekről pontos adatokat tud majd szerezni népünk és nyelvünk eredetere meg összetételére vonatkozóan. (Cs.R.I.)

A magyar irodalom felfedezése

(NÉMETH LÁSZLÓ ESSZÉI NÉMETÜL)

Az "Iszony" nagy nemzetközi sikere után Németh László válogatott tanulmányai jelentek meg a Steingrüben kiadó kiadásában, mely az "Iszony"-t is nyugati diadalútjára elindította. Néhány idézetet közlünk a "Die Revolution der Qualitat" osztrák, svájci és német bírálataiból:

"A jelen gyűjtemény Sophoklesről, Aristophanesről, Keatsről és Tolsztojról szóló esszékkel kezdődik, a második részben Proustra, Martin du Gardra, Schlumbergerre és Goethere tér át, a harmadikban Ibsent, a cseheket és a jugoszlávokat tárgyalja, az utolsóban magának a magyar irodalomnak a problémáit: a lázadást egy egész nemzeti irodalom provincializmusának a veszélye és végzete ellen — összehasonlítva az ún. világirodalommal; ami egyébként nem különleges magyar jelenség, hanem érinti a legtöbb kis nyelvi közösséget. Ami a magyar irodalmat illeti, úgy látszik a kiközösítés épp az utóbbi időben kezd feloldódni..." (Die Presse, 1963. IV. 27/28.)

"A magyar irodalom, amely még nemrég legfeljebb kuriózum vagy reményükvesztett tudósok kutatási területe volt, fokozatosan érvényrejut. Bizonyos kultúrpolitikai és tisztán politikai események Európa figyelmét a kis ország művészetére irányították; és — bár eleinte talán valami mást kerestek — olyan műveket fedeztek fel, amelyeket európai mértékkel kell mérni és amelyek a nemmagyar olvasóban a "déja lu" vagy inkább "déja senti" érzést keltették fel. Főleg ezen a ponton a magyar irodalom felfedezésének a folyamata hasonlít ahhoz a processushoz, amelynek során az orosz regényt hirtelen Európa kulturális alkotórészeként ismerték fel. A "déja lu" és "déja senti"-féle permutált terminus technikusok semmiesetre sem azt jelentik, hogy az újonnan felfedezett irodalom valamiképp az utánpótlás lenne annak, amit eddig Európában írtak; inkább azt akarjuk ezzel mondani, hogy e művek már a velük való találkozás pillanatában úgy hatnak mintha az olvasó már rég

ismerné őket: egy bizonyos magátólértetődő affinitást tapasztal, és úgy érzi mintha saját Énjének egy változata merült volna fel, egy Én, amely eddig lelkének valamilyen másik rétegében szunnyadt, de amelyről mégis eleitől fogva tudomása volt. Ez az érzés azonban azáltal mozgósítja csak igazán szellemi érzékszerveinket, hogy az új hang új kiejtésben és hangsúllyal hangzik fel. Azt hisszük, ezt az állításunkat nem kell részletesen bizonyítani, hiszen a nyugateurópai Dosztojevszkij alakjaiban azonnal saját Én-jét ismerte fel... A magyar irodalom bemutatkozásának immár semmi sem áll az útjában. Déry Tibor, Füst Milán, Illyés Gyula és nem utolsósorban Németh László, ... továbbá József Attila és Móricz Zsigmond művei mint magasrendű európai kultúrkinccs jelentek meg. A magyar irodalmi alkotás végre abba a helyzetbe került, hogy világszerte érvényes mértékkel lehet mérni; e művek kiadása lehetővé tette az irodalom önellenőrzését és — százéves késéssel — Európába való felvétele folyamatának teljessé válását." (St. Galler Tagblatt, 1963. II. 4.)

"A magyar forradalom még élénken él az emlékezetünkben... Hogy több volt (mint politika), hogy egy ... szellemtörténet évszázadait szakította volna föl és tiszta aranyat tárt volna elénk, erre Németh László figyelmet benünket... Németh szemlélődését évszázadok dimenziójában egy értékes szöveggé dolgozza fel, amelyben a magyar irodalom az uralkodó motívum, s amely keleti és nyugati szellemtörténetbe van beledolgozva. Leginkább Bartók Bélával, a nagy zenésszel (akit oly nagyra becsül) lehet Némethet összehasonlítani. Könyve arra készlet, hogy a többnyire csak néhány névre korlátozott ismeretünket a magyar irodalomról gyakorlatilag is kiszélesítsük." (Südkurier, 1963. IV. 19.)

"Az 1901-ben született szerzőben egy kiváló esszéistát ismerünk meg, aki új szempontokat hoz az eddig főleg Lukács György és Babits Mihály által meghatározott elképzelésünkbe a

magyar esszéirodalomról és irodalomkritikáról... Az esszének a magyar szellemi életben jelentős szerepet tulajdonít; Magyarország helyzetével kapcsolatban a Monarchia összeomlása után, ezt írja: 'Jelentős politikusaink és tudósaink voltak, hiányzott azonban az egész nemzetet átható és azt a világgal összekötő öntudat. Ennek az öntudatnak a kifejlesztését tűzték ki feladatul a magyar esszéisták az alatt a két évtized alatt'... Aki egyszer Németh különleges optikájára állította be magát, a kötetet növekvő érdeklődéssel fogja olvasni; nem utolsósorban azért, mert ugyanazokat a témákat, amiket eddig jól ismeri vélt, most új megvilágításban látja." (*Nationalzeitung*, 1963. II. 23.)

"Németh valóban művelt. Nem igen tudok még egy másik íróról korunkban, aki a tapasztalatoknak olyan gazdagságával rendelkezik, mint ő; tapasztalatokkal, amelyek benne egy szakadatlan válaszáadás és önismeret lényegévé változtak... Ismeri az európai koncert egyes hangjait és dallamait; nem okvetlenül hagyja, hogy a részletek urrá legyenek fölötte, bár — egész egyedülállóan — ért hozzá, hogy a részleteket a hagyományok rendjébe állítsa, mely utóbbit mi új-európaiak hajlandók va-

gyunk megmosolyogni. Mi kereskedelemről beszélünk; Németh a szellem rezgéseit vigyázta és vigyázza, a szellemét, mely egykor képes volt birodalmakat és világképeket felépíteni. Milyen különös: Embereket és erőket felkészítő forradalmak közepette, melyek Európa arcát megváltoztatták (vagy szétrombolták), egy író ismét forradalmat akar kirobbantani — gondoljunk arra, hogy ez esszék többsége a nyugtalan harmincas évek alatt öltött formát — egy forradalmat a minőség zászlaja alatt... Ami elveszett, az ő számára nem vészett el; a könyvek hatóerejüket irodalmi és emberi minőségüknek köszönhetik; európai emlékezeté válnak, melynek alakja mással össze nem téveszthető. Nem hiányzik az ellenpont sem: a 'magyar műhely'. Németh ezeket a munkákat önéletrajzzal kapcsolja össze, ami sorait egyszerre gyengédséggel és harcrakészséggel tölti meg. Ő jelen volt: olyan alakok, mint Ady, mint Bartók Béla, hálás portréalanyok. S ilyen reminiszenciák közepette... felmerül a mondat, mely az esszéista Némethet megvilágítja: 'Alkotó szellemiségre van szükségünk, mely a "módszert" és a "lelket" új, szerencsés módon összekapcsolja.'" (*Christ und Welt*, 1962. IX. 21.)

Szigeti József

"A Bach-lemezfelvételek folyása az elmúlt hónapokban szinte özönvízzé dagadt. Több mű két vagy három verzióban is megjelent, legtöbbször magasrendű kivitelben. Ha azonban csak egyetlen albumot foglaltak volna magukban, Szigeti József "Szonáták és Partiták szó-lóhegedűre"-lemezeit, a kiadások áradata akkor is indokolt lett volna."

Igy ír a *New York Times* (1962. XII. 9.) a Szigeti József 70-ik születésnapja alkalmából kibocsájtott három Vanguard-lemezről. Majd így folytatja: "Az előadás nemcsak egyéni felfogású, hanem monumentális is. Át van hatva a művész szenvedélyes komolyságától és valami gránitszerű erőttől, ami a zenét belehelyezi a maga hatalmas távlatába és ugyanakkor a hallgatót érzelmileg is búvőkörébe vonja."

Az egész zenei és napisajtó a legnagyobb

művészi események közt emlegette az új Szigeti-lemez megjelenését. Itt most csak az *American Record Guide* (1963. I.) kritikáját emeljük ki ("A legnagyobbjelentőségű zenei dokumentum") a címe):

"Van valami, ami ezt a lemezt az egyik legfontosabb Bach-felvétellé avatja, ami csak jó ideje megjelent: az ti., hogy Szigeti jobban ismeri ezt a zenét, és többet tett a megértése érdekében, mint bármely más hegedűművész korunkban vagy talán bármely más korban... Egész műveket azok töredékei helyett aránylag csak az újabb időkben adnak elő és ennek kezdeményezője senki más, mint Szigeti József... Ennek a hat oldalnak minden részében egy gigantikus zenei intelligencia jelenlétét érezzük, mely magát teljesen a zenének szenteli."

NYUGATI FIGYELŐ

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

A budapesti zenei életről

ír lelkes beszámolót a *Christian Science Monitor* (1963. VI. 10) "A magyarok örömmel zenélnek" c. alatt. "A magyar zeneszerek számából ítélve", olvassuk a képes beszámolóban, "akik Magyarországot elhagyták, hogy a nyugati világ többi részében gazdagítsák a művészeti életet, megbocsátható lenne azt hinni, hogy Budapest zenei élete teljes szükségbe jutott. Semmi sem állna távolabb az igazságtól. Ez a kétmillió város közel 20 színházzal rendelkezik, operától bábszínházig. Három szimfonikus zenekara van és egy kamarazenekara, amelynek karnagya, Tátrai Vilmos, egyúttal a számos vonósnégyes közül a legismertebbeknek a vezetője is. És sok más kórus és hangszeres együttes is létezik. A Magyar Állami Opera előadásai folyamatosak a város két színházában. . . . A zenei teljesítményük általában magas."

Domján József

válogatott színes fametszeteiből "Peacock [páva] Festival" címmel 1962. júniusától kezdődőleg nemzetközi kiállítás-sorozatot rendezett. Eddig többek közt a következő városokban mutatták be a gyűjteményt: San Francisco, New York, Boston, London, Amsterdam, Hága, Montreux, München, Lausanne.

Kodály Zoltán

"Missa Brevis" c. művéből José Limon híres balettegyüttese táncjátékot formált.

"Kodály miséjét — írja a *Christian Science Monitor* (1963. I. 8.) — "in Tempore Belli" alcímmel látta el; premierje egy összebombázott budapesti

templom pincéjében hangzott el a második világháború végén. Limon, úgy érezzük, koreográfiáját ennek a ténynek a tudatában dolgozta ki, ami még megrendítőbbé vált az 1956-os magyar forradalommal mint háttérrel.

Limon a szöveget nem anynyira liturgikus nyelvre fordította át, mint inkább kérdésekre és válaszokra, amelyeket egy felfelé törő emberi szellem él át. . . . Egyszerű nézőként kezd, aki figyeli a táncosok falanxát, amint fokozatosan hatalmába keríti őket Kodály gazdag s megindító zenéje és a kezdő Kyrie szövege. Amikor a Gloria eljut a 'Qui tollis peccata mundi' szavaihoz, Limon maga is teljesen a zene hatása alá kerül és mint szólista az értelmezés terhét magára veszi: fut, keres, könyörög."

"African Bush Elephant"

(*Loxodonta africana*) felírás áll a világ legnagyobb elefántjának kitömött alakja előtt a washingtoni múzeumban. Az elefántot magyar lötte. (Lásd a képes mellékletet!) A tábla így folytatja: "Ez a legnagyobb elefánt, aminek a létezéséről tudnak. Kb. 12 tonnát nyomott élve és 13 láb 2 hüvelyk (kb. 4 méter) a marmagassága — így minden ismert elefántot 12 hüvelykkel túl felül. Ezt az állatot a Cuando folyó körzetében ejtette el Délkelet-Angolában, 1955. november 13-án Fénykövi J.J. [József] Madridból (Spanyolországból). Kiállításra a Smithsonian Intézet állatkitömői, William L. Brown és Norman N. Deaton, preparálták. Fénykövi J.J. ajándéka."

ANGLIA

Az Edinburghi Fesztiválon a budapesti opera bemutatta

Bartók mindhárom színpadi művét. Menuhin Bartók hegedűversenyét játszotta, a Tátrai vonósnégyes pedig a második és harmadik kvartettet.

"A Magyar Állami Opera, Balett és Zenekar ragyogó együttese működik most itt Bartók Béla néhány korai színpadi műve megjelenítésében; Bartókéban, aki Berliozzal együtt a fesztivál középpontjában áll. . . . Egy eléggé telt ház tapsolt az eredménynek, ami annál örvendetesebb, miután senki sem állíthatja, hogy a hosszú, egyfelvonásos, meditatív opera, magyarul énekelve, könnyen emészthető. . . . A szereplők: Palánkay, a szoprán, és Faragó, a basszus, lenyűgöző megjelenítési készséggel öntöttek életet a cselekménybe [brought immense grandeur and presence to the action] és a fájdalmas, kísérteties zene fokozatosan varázslatába vonta a hallgatóságot Ferencsik János nemes és kifejezésteljes vezénylete mellett. . . . A balettek (koreográfiája) rendkívül eredményes a cselekmény bemutatásában, de lírai bájban kissé hiányt szenved, . . . bár nagyon megfelelt a színparkozó zenének. . . . Amit ezek a magyarok nyújtottak, az valami különleges és teljesen a sajátjuk s közreműködésük a fesztiválon nagyjelentőségű volt." (*Manchester Guardian Weekly*, 1963. VIII. 29.)

"Menuhin . . . nagyszerű volt. Elmélyedt Bartók zenéjének minden frázisában, mindegyiknek logikus eszmei folytonosságot biztosított, a spontaneitást nem is igényelve. Tökéletes technikai tudását teljesen a zeneszerző szolgálatába állította. Egy virtuóz, aki nem hiú — ezer zenész közül egyetlen akad: mindent megadott Bartóknak.

ami Bartóké. Mélyen meg voltam indulva. És a Covent Garden zenekara Soltival túltett magán; rezonáló s kifejező hátteret (és előteret) kölcsönzött egy nagy hegedűművész és nagy ember játékanak." *Manchester Guardian Weekly*, 1963. VIII. 22.)

"Edinburgh városi tanácsosa vagyok — olvassuk egy szerkesztői levélben (*Manchester Guardian Weekly*, 1963. VIII. 29.) — és mint ilyen tagja a fesztivál rendezőségének. . . Nehéz lenne elképzelni egy zeneszerzőt, aki a nagyközönség számára kevésbé vonzó, mint (Bartók), miközben a művészek és az úgynevezett intelligencia előtt kedvelt. . ."

"Lehet, hogy az edinburghi tanácsos . . . nem szereti Bartókot, de az a nagy közönség, amelyik a Freemason's Hallban összegyűlt, szemelláthatólag szereti. . . Nincs olyan európai fesztivál, amelynek a művészi politikája élettől telibb; és Edinburgh ki fogja érdemelni sokak háláját, amiért ki tudta választani nemcsak a megfelelő zeneszerzőt, hanem a megfelelő előadóművészeket is. . . A Tátrai vonósnégyes pompás előadásban játszotta Bartók második és harmadik kvartettjét . . . az egyes hangszerek kezelése oly tökéletes, együttes játékuk oly kifogástalan, hogy könnyen megtehetik, hogy a technikai aggályokat félretegyék és lenyűgöző céltudatossággal csupán játékuk összhatását tartásuk szem előtt. Egyetlen alkalommal sem hallottam előadást, még nagyobb hírű együttesek részéről sem, amely olyan jól tolmácsolta a második vonósnégyesben rejlő vigasztalanságot. . . Az előadás egyik technikai részletét ki kell emelni: a Tátrai vonósnégyes ragyogó 'sul ponticello' játéka észrevétlenül és mindig tökéletes tónusban siklott át hangszerről hangszerre." (*Manches-*

ter Guardian Weekly, 1963. IX. 5.)

ARGENTINA

Az "Angyalföld"

nyerte a mardelplatai filmfesztiválon a zsűri nagydíját és a kritika díját. Ezenkívül elnyerte a legnagyobb argentin művészeti hetilap díját is. A filmet Kassák Lajos írta 1930-ban, 1912-es emlékek alapján. Révész György rendezte, Tolnay Klári és Maklár Zoltán a főszereplők.

A siker jelentőségét csökkenti az a tény, hogy a legtöbb ország nem a java filmtermésével vett részt.

AUSZTRIA

"Jó lenne magyarnak lenni" címmel jelent meg a *Neues Österreich* c. bécsi napilap 1962. karácsonyi számában egy érdekes, az emigrációs sajtóban már részletesen ismertetett cikk. Alaptétele: "Goethe írta egyszer honfitársairól, hogy szét kellene szóródnok az egész világon, mint a zsidóknak, hogy a bennük rejtőző értékek megvalósulhassanak. . . A termékeny diaszpóra iskolapéldáját a legújabb időkben egy másik nemzet adta: a magyar."

FRANCIAORSZÁG

"Egy népi demokrácia állampolgárai,

Nyugat szellemi gyermekei, művelt, udvarias és megnyerő emberek" — így jellemzi a *Le Figaro Littéraire* (1963. VI. 29.) a magyarokat. "Mindenütt, a szállókban, a vendéglőben, a hivatalokban, az üzletekben száll a mosoly, hallatszik az udvarias beszéd. Az embernek az az érzése, hogy a magyarok megvalósították az emberi kapcsolatokat barátságossá és előkelővé tételét, amelyek olyan durvák és annyira nem előzékenységen

alapulnak a kommunista világ közigazgatásában és közszolgáltatásban."

"Tízmillió kis nemzet vagyunk, amelynek a technikai hagyományai nagyon korlátozottak — közölte velem egy közgazdasági szakértő kolléga —, ezért nagyon pontosan és megfontoltan kell kiválasztanunk, mit termeljünk. Most már komoly és hozzáértő technikusaink vannak. Ez lehetővé teszi, hogy specializáljuk magunkat olyan termékek előállítására, amelyek a feldolgozásnak egy fontos ciklusát kívánják meg. Gyártunk orvosi eszközöket, elektromos és távközlési készülékeket, finommechanikai műszereket, rádió- és televíziókészülékeket, diesel mozdonyokat, autóbuszokat, stb. Alkalmazkodnunk kellett a körülményekhez, improvizálnunk, felfedezni amit a Nyugat már régóta ismert. Magyarország egyike a szocialista tábor azon kevés országának, ahol a külkereskedelem a közgazdaság legaktívabb szektora. . . A behozatal és a kivitel értéke egy kicsit több mint a felét teszi ki a nemzeti jövedelemnek."

"Magyarország az egyetlen népi demokrácia, amelyben még ma is létezik egy Francia Intézet és az Alliance Française egy központja. . . Az Intézet 1947 óta, amikor megalapították, sok viszontagságon esett át. Könyvtára 12 ezer könyvből áll, tíz professzor tanít francia tanfolyamán 1150 tanulót 1962-ben 1600-t 1963-ban."

HOLLANDIA

A hágai Nemzetközi Modern Éremkiállítás

és Kongresszuson 33 ország közt Kanada először jelent meg, három kiküldöttel, akik közül kettő magyar volt: Pédery Dóra és Marosán Gyula. Pédery Dóra volt az egyetlen, akit a

kongresszus befejeztével külön éremmel tüntettek ki. A nemzetközi művészeti sajtó kiemelte, hogy Kanada volt a kiállítás legnagyobb meglepetése. Pédery Dórát és Marosán Gyulát meghívták a szeptemberi római egyházművészeti kiállításra is.

Ausztria képviselői közt volt Dembitz Dénes, Ausztrália éremművészetét többek közt Mészáros Andor és Mészáros Mihály képviselte. Az angolok közt szerepelt Vincze Pál, a franciák közt Beck András. Izraelből Károlyi Myriam állított ki. Magyarországról Borsos Miklós, Ferenczy Béni, Kiss Nagy András, Madarassy Walter, Martsa István, Szabó Iván, Vigh, Tamás kisplasztikáit lehetett látni. A cseh, jugoszláv és román résztvevők közt is voltak magyar művészek. (*Kanadai Magyarok*, 1963. VIII. 10 és IX. 21.)

INDIA

Magyar elbeszélést

közül a Bombayben megjelenő *Imprint* című és "The best of books every month" alcímű folyóirat 1963 májusi száma. Gregory Marton "The boy and his friend the blizzard" (A fiú és barátja, a hóvihar) c. műve könyvalakban tavaly jelent meg Londonban. Egy kis árváról szól, aki Budapestről nyugatra menekül. A lap így vezeti be: "A regényt szerzője, Marton Gerely — egy magyar író — nagy rutinnal és mértéktartással beszéli el. Itt teljes egészében közöljük e kis mesterművet."

IZRAEL

A "Pál-utcai fiúk"-at

héber szabadtéri előadásban adták elő. "Molnár Ferenc örökbecsű ifjúsági regénye — írja az *Uj Kelet* (1962. VII. 31.) — bevonult kibucunkba is. Maga a remekmű, ivrit fordításban jó néhány év óta szívéhez nőtt az izraeli ifjúságnak... A kis

száberek természetes egyszerűséggel élték be magukat a koruknak megfelelő szerepekbe... Az egyetlen komoly nehézséget a magyar nevek kiejtése okozta. A közönség, főleg a magyarul is értők, mosolyogva élvezte, hogyan ropogtatják a kis száberek a magyar hangzású neveket, csupán a Pál-utcai csapatához tartozó 'Weisz' nevével nem volt semmi baj... Az előadást követő napokban a fiatalság, sőt a chávérok is nagy sietséggel keresték a kibuc könyvtárában a 'Machánaim' (a Pál-utcai fiúk héber címe) c. könyvet."

JUGOSZLÁVIA

Károlyi Mihály

nem adta át a hatalmat 1919-ben a kommunistáknak — Sinkó Ervin neves kommunista író szerint. Sinkó önéletrajzi regényében, az 1961-ben Ujvidéken megjelent "Egy regény története"-ben, megírja, hogy párizsi közös emigrációjuk idején Károlyi elmondta neki, hogy a magyar néphez intézett lemondó üzenete, amelyben a kommunistáknak átadta a hatalmat és a népet buzdította a kommunista kormányzat támogatására, közönséges hamisítvány volt, amelyről ő csak a lapokból értesült. (FEP)

KANADA

A Kodály-kórusnak

igen nagy sikere volt a torontoi O'Keefe Centerben rendezett háromnapos European Holiday című zenés revüben. Az Ecséri Lakodalmas együttese az eredeti koreográfia alapján hat hónap alatt tanulta be a táncot. A kritika külön kiemelte a magyarok szereplését. A zenei műsor vezetője Zadubán György volt, a műsort magát Jordán Emőke állította össze. (*Magyar Figyelő*, 1963. V. 18.)

Az Ecséri Lakodalmas szerepelt szeptember 2-án is, a Kanadai Nemzeti Kiállítás zárónapján. (*Magyar Élet*, 1963. VIII. 31.)

Minősíthetetlen támadást

intézett a bevándorlók ellen Boylen kanadai bányamilliomos, akinek lakását ismeretlen tettesek kirabolták. A sajtónak tett nyilatkozata szerint a betörést csakis újkanadások követhették el; a kanadai bűnesetek 90%-át "külföldiek" követik el. Követelte, hogy szüntessék be a bevándorlást. Kanada fejlődő ország, folytatta Boylen, és ő is egyike azoknak, akik fejlesztik, mialatt más országokból idejönnek az orgyilkosok rabolni és gyilkolni. Gúnyosan emlékezett vissza 1955-re és 56-ra, amikor nagy tömegben érkeztek a "szegény" olaszok és a "szegény" magyarok és egyszerre mindenki elfelejtette, miként szúrta hátba egymást a háború alatt ez a két nácio.

A támadás nagy felháborodást váltott ki. A rendőrség is nyilatkozott s légbőlkapottaknak minősítette Boylen adatait a kanadai bűnözésről. (*Magyar Élet*, 1963. III. 9.)

LICHTENSTEIN

A "Kékszakállú herceg vára" lesz az első televíziós opera, amit Norman Foster által Lichtensteinben alapított televíziós filmgyártó és kölcsönző cége meg fog filmesíteni. (*Muzsika*, 1963. V.)

MAGYARORSZÁG

Meghalt Lajtha László

Kodály után Veress Sándor mellett legnagyobb zeneszerzőnk.

"A hetven éves zeneszerző megérhette — írja Molnár Antal a *Muzsiká*-ban (1963. IV.) —, hogy Párizsban, Londonban ünnepezzék, műveit lemezzre vegyék,

bemutatóit maga vezényelje, francia kiadójával újabb szerződésekre lépjen. Ez a finále nagyszabású volt és megfelelt a klasszikus szimfónia tervének; azzal a nagy különbséggel, hogy itt egy emberi-művészi életmű nyerte összefoglalását...

Lajtha László, a híres építész unokafivére, jelentős népzene-gyűjtő, élharcos zeneszerző, a Nemzeti Zenede zeneszerzés-tanára, a Magyar Nemzeti Múzeum hangszergyűjteményének és a Néprajzi Múzeum zenei osztályának vezetője, Kossuth-díjas, a Goudimel-kórus karnagya, a Művelődésügyi Minisztérium népzene-kutató csoportjának vezetője, a francia Académie des Beaux Arts tagja volt. Első műveiben ultramodern expresszionista, de az 1920-as évek óta már a klasszikus összefogás és leszűrődés jegyében alkotott. Ópuszai túlnyomóan magyar irányúak, habár nem ragaszkodnak szorosan a népzene motívikájához. Technikájuk sokszor franciás, könnyed; feltűnően dallamos az invenciója, színező leleménye sokoldalú. Legszebb sikereit Párizsban aratta. Tagja volt a Népszövetség néprajzi bizottságának, szerkesztette a Szellemi Együttműködés Intézetének folk-lór-bibliográfiai kiadványát (1934), mint a népzene-iroda igazgatója. III. vonósnegyesével Coolidge-díjat nyert...

Zeneműveinek felsorolása főliánsokat igényelne. A legkiemelkedőbbek közül emlitem a Hegedűversenyt, a vegyeskarokat, számos vonósnegyesét, egy sorozat szimfóniáját, a triót hárfa-, fuvola- és gordonkára, a vonóshármaszt, 'Évszakok'; nevezetes a 'Ballada és verbunk' baritonhangra és zenekarra, az 'Udvarhelyi táncok' (énekkarral), a cselló-szonáta, több fúvósegységű opusz, a zenekari Szvit és Divertissement. Színpadi művei közül kiemelkedik

két táncjáték; a 'Lysistrata' és Hitlert gúnyoló 'Négy isten ligete' (1933, ill. 1943). 'Játékország' címmel Molnár Imrével gyermekjátékgyűjteményt tett közzé (1929). Első külföldi méltatásáról Gombosi Ottó gondoskodott." (*Melos*, 1929, no. 5-6.)

OLASZORSZÁG

A Debreceni Opera Pármában vendégszerepelt januárban. A bemutatkozást egy a zenetörténetben ritka bravúr előzte meg. Január 18-án egy német együttes Tannhauser előadását hirdette a színház. Néhány órával az előadás előtt Eykman német karmesternek haza kellett utaznia édesanyja életveszélyes betegsége miatt. A helyette beugró karmester pedig a vezénylés megkezdése előtt rosszul lett. A nézőközönség soraiból ekkor Rubányi Vilmos, a debreceniek karnagya vállalkozott a bravúros feladatra. A Tannhauseret annakidején Sergio Falloni asszisztenseként korrepe-tálta, hosszú-hosszú évekkel ezelőtt, de sohasem vezényelte. Szereplése a közönség és a sajtó teljes elismerését vívta ki "Maestro Rubányi" neve napok alatt fogalom lett Parmában.

A debreceniek január 23-24-én léptek fel, 25-én pedig zenekari esttel fejezték be fellépésüket. A kritika elismeréssel szökött stílusos szerepformálásukról, muzikalitásukról, Rubányi kitűnő zenei irányító munkájáról (*Muzsika*, 1963. IV.)

Lukács Ervin

az Állami Operaház karmestere nyerte az 1962-es római karmesterverseny első díját. Most rendezték meg harmadszor a háromévenkénti versenyt. Összesen hét magyar vett részt rajtuk, Kertész István díjat is nyert. A verseny kötelező anyaga Lukács szerint: "24 nagyobb szimfónikus művet kellett tud-

ni, természetesen fejből. Továbbá fordulónként egy-egy modern, számunkra ismeretlen mű is szerepelt a kötelező műsoron, ezt azonban csak a verseny előtt egy nappal kaptuk meg. A kötelező anyagból sors-húzással választottunk." A versenyre 38 jelentkezőből 25 nevezését fogadták el.

PERU

Ősze András

szobrászművész "Academia de Artes Plásticas" névvel új képzőművészeti akadémiát alapított Límában, mely ez év áprilisában kezdte meg működését. A megnyitás előtt a límai *El Comercio Grafico* (1963. III. 2.) hosszabb, fényképes inter-jút közölt a "nagy magyar szobrász"-szal.

SVÁJC

Szent László

királyunkat ábrázoló színes üvegablak, amely a baseli karthauzi szerzetesek templomában volt, jelenleg a baseli Történelmi Múzeumban látható. Maga a templom, amely ma is áll, Johannes Hungarus középkori híres magyar építész műve. Az üvegablak Szent Lászlót koronázó palástban ábrázolja, a koronázási jelvényekkel, az ország almájával és a magyar címerrel. Az aláírás: "Ladislaus rex ungariae". Az üveg-festmény mintája Szent László királynak egy Magyarországból származó képe lehetett, mert az arc teljesen ugyanaz, mint aminőket a korabeli aranyakon, valamint a győri domban őrzött s a XV. század elejéről származó ereklyetartón lehet látni. Az üvegablakot Kanizsai János esztergomi érsek adományozta, aki 1418-ban halt meg. (Verzár Frigyes kutatásai alapján)

* Lásd Képes mellékletben!

Az erdélyi magyarság súlyos helyzetét Kéthly Anna, a magyar forradalmi kormány volt államminisztere június 17-én az Egyesült Nemzetek Szövetsége elé terjesztette. Ugyanakkor sajtófogadást is tartott. A legnagyobb svájci lapok részletesen közölték adatait. Az első vészhirot az erdélyi magyarüldözésről Edward Crankshaw cikke hozták a *Weltwoche*-ban, a londoni *Observer*-ben, a *Washington Post*-ban, stb.

Magyar fuvósötös

nyerte az 1962-es genfi zenei versenyeken az első díjat: a marli magyar zenekar zenészeiből alakult együttes. A második díjat is magyar fuvósötös

nyerte: a budapesti Magyar Fuvósötös. A záróhangversenyen a marliak Hindemith "Kis kamarazene, fuvósötösre" c. kompozícióját adták elő (a budapestieknek már előbb haza kellett utazniuk), s a brácsában második díjat nyerő Németh Géza (az elsőt nem adták ki) Bartók brácsaversenyét. (*Irodalmi Ujság*, 1962. X. 15-23.)

SZOVJETUNIÓ

A Kreml falában

tizenöt kommunista nagyság sírja van, mindegyiken egy kis márvány tábla jelzi magasságban a nevüket, köztük Krupszkaja is, Lenin özvegye.

A tizenöt közt egyetlen egy latinbetűs: Landler Jenőé, aki 1928-ban halt meg (tehát még a tisztogatások előtt).

Ez előtt a falrészlet előtt van a Mauzóleum, ahol Lenin nyugszik. De a Mauzóleum és a fal közt, a bokrok között négy halott van eltemetve: Szverdlov, Kalinin, Dzserzsinszkij és — Sztálin! (Vagyis Sztálin nem a "Kreml udvarára" került.) Az első három sírja fölött egy-egy kis mellszobor van, míg Sztáliné fölött csak egy kőlap, rajta a neve, születési és halálozási éve.

(A tragikus hirtelenséggel elhunyt Bródy Sándor szives közlése.)

Tallózás

"Meg kell említeni, mert az ország ismeretét kiegészíti, hogy a második világháborúig a műveltek szokatlanul magas műveltségűek voltak, míg az iskolázatlanok többé-kevésbé írástudatlanok, mint Romániában, és hogy még ma is a városi és a vidéki társadalom közt az eltérés igen tekintélyes. Budapest és Debrecen modern ipari városok, mialatt a Hortobágy sztyeppe — pár mérföldre Debrecentől — könnyen lehetne Közép-Ázsia kellős közepén s alig változott Attila és Árpád kora óta, akik a nemzetet megalapították." (p. 76) (Anthony Kerr. *Schools of Europe*. Westminster, Md., Canterbury Press [1961])

(Ehhez csak azt tesszük hozzá, hogy 1930-ban a népesség 90%-a tudott írni-olvasni, ma pedig közel 100%-a; ami pedig a hortobágyi "sztyeppét" illeti: a Föld két legnagyobb arányban megművelt országa Dánia és Magyarország, kb. a megművelhető terület 63-63%-át használják szántóföldnek. A kolhozosítás okozta — reméljük átmeneti — visszaesést most figyelmen kívül hagyhatjuk, ahogy a fenti mű is figyelmen kívül hagyta. A szerző történelmi tudására pedig nem tartjuk érdemesnek szót vesztegetni.)

*

"Az éjszaka folyamán vonatunk felkapaszkodott a Kárpátokra, majd le a magyar határra, ahová hajnalban ért. Magyarország ter-

mészetesen a Szovjetunió szövetségese és ideológiai partnere. Mégis a határátlépéssel kapcsolatos formalitások olyan szigorúak voltak, mint a finn határon, azzal a további bonyodalommal, hogy a vonatot fel kellett emelni a levegőbe és a kerekeit kicserélni a keskenyebb vágányra. Ezenkívül két órával előre kellett igazítani az óránkat, ami még inkább kiemelte a gát döntő voltát, amin épp keresztüljöttünk.

Amint Magyarországon át utaztunk, egyetlen pillanatig sem tudtunk kételkedni abban, hogy egy 'nyugati' országban járunk. A falvak, a templomok, a szőlőhegyek, az akácerdők — mindezt egy világ választotta el Ukrajnától... Rövid tartózkodásunk a magyar fővárosban emlékezetes maradt a számunkra. Bár a háború és az újabb erőszak nyomai még láthatók, mégis büszke és ragyogó nagyváros. A harangok zúgása (épp vasárnap volt) olyan különös volt a számunkra, mint amilyen mámorító a hely atmoszférája. Buda sziklás magaslatain egy nagy templomba tértünk be, de éppen csak ennyit tehattunk, mert annyira zsúfolásig tele volt minden korú emberrel. Magyarország még nem imádja az új isteneket, és én nem is hiszem, hogy valaha is fogja... (Amikor az osztrák határon átkerültünk,) nem tagadhattuk, hogy az átmenet döntő pillanatát reggel éltük meg, amikor az orosz határt léptük át s Magyarországra értünk." (*Manchester Guardian Weekly*, 1963, július 11.)

OLVASÓINKHOZ

Tekintettel arra, hogy legutóbbi, téli dupla számunk késett s csak tavasszal jelent meg, idén egy nyári, egy őszi és egy – több mint dupla – téli számot adunk ki.

Többek érdeklődésére közöljük, hogy Szabó György művészettörténész (aki nem azonos lapunk munkatársával, Szabó György Harvard-professzorral) lapunk kötetlékéből 1959 végén – egy évi működés után – kivált.

MAGYAR IRODALMI
SOROZATUNK LEGUJABB GYÖNGYSZEMEI

EGYÓRÁS MŰVÉSZLEMEZI

Október 15-én jelenik meg:

MODERN MAGYAR NOVELLÁK

Darvas Lili és Szabó Sándor
előadásában

Móricz Zsigmond: Hét krajcár
Kosztolányi Dezső: Petőfi Sándorka
Tamási Áron: Szegénység szárnyai

Ara: \$4.98 (posta: 5%)

Megrendelhető a vételár egyidejű
beküldésével:

ADY RECORDS

P.O.B. 1005, Washington 13, D.C.

ÖNRENDELKEZÉSI JOGUNKÉRT

A Népek Önrendelkezési Jogáért Küzdő Liga (Ligue pour l'Autodétermination des Peuples) a következő levelet intézte John F. Kennedy-hez az Egyesült Államok elnökéhez:

Elnök Ur!

Az Ön 1963 június 10-i ünnepélyes hangú beszéde a következő nagyfontosságú kijelentést tartalmazza: "Reméljük — és ez a szövetségesek politikájának célja, — hogy rá tudjuk bírni a Szovjetuniót, hogy ne gördítsen akadályt az elé, hogy minden nemzet maga válassza jövőjét, feltevé, hogy választása nem sérti más nemzetek jogait. A jelenlegi feszültség fő okozója az a kommunista igyekezet, hogy saját politikai és gazdasági rendszerét rákényszerítse másokra. Kétségtelen, hogy ha valamennyi nemzet tartózkodnék attól, hogy beavatkozzék más nemzetek önrendelkezési jogába, a béke sokkal jobban volna biztosítva".

Ezt a vitathatatlan megállapítást lelkes örömmel vesszük tudomásul. A népek önrendelkezési jogáért küzdő Liga is azt vallja, hogy békés együttélés csak az esetben lesz lehetséges, ha az önkormányzatra képes népek önrendelkezési joga valamennyi földrészen érvényesül, ill. ha Szovjetország lemond arról, hogy saját politikai és gazdasági rendszerét rákényszerítse Közép- és Kelet-Európa népeire.

Hálásak vagyunk azon kijelentéséért, Elnök Ur, hogy "ez a szövetségesek politikájának célja" és reméljük, hogy mindazok, akik ezért a politikáért felelősek, mindent el fognak követni, hogy a Szovjetunió tudomásul vegye, hogy ez a tartós békének egyik legfontosabb előfeltétele.

Mély tisztelettel

a Liga elnöke:

Maurice Schumann

v. miniszter, a francia Nemzetgyűlés
külsügyi bizottságának elnöke

Társelnökök:

Sir Tufton Beamish

az angol alsóház tagja, a konzervatív
párt külsügyi bizottságának elnöke

Dr. Hermann Kopf

a német Bundestag tagja,
és külsügyi bizottságának elnöke

tb. titkárok:

Auer Pál

meghatalmazott miniszter

Frans Goedhart

a holland parlament tagja

Jean de Lipkovski

a francia Nemzetgyűlés tagja

BETHLEN GÁBOR: Istenhez való zelusomból, nemzetemhez való szeretetemből én is ím felköltem, és amiben tudok nekik szolgálni, abban munkálodom éjjel és nappal. Nem szánom fáradságomat, nem szánom költségemet, nem szánom végtére halálomat érettek elfogyatni, mint igaz magyar.

THE WORLD'S FINEST...

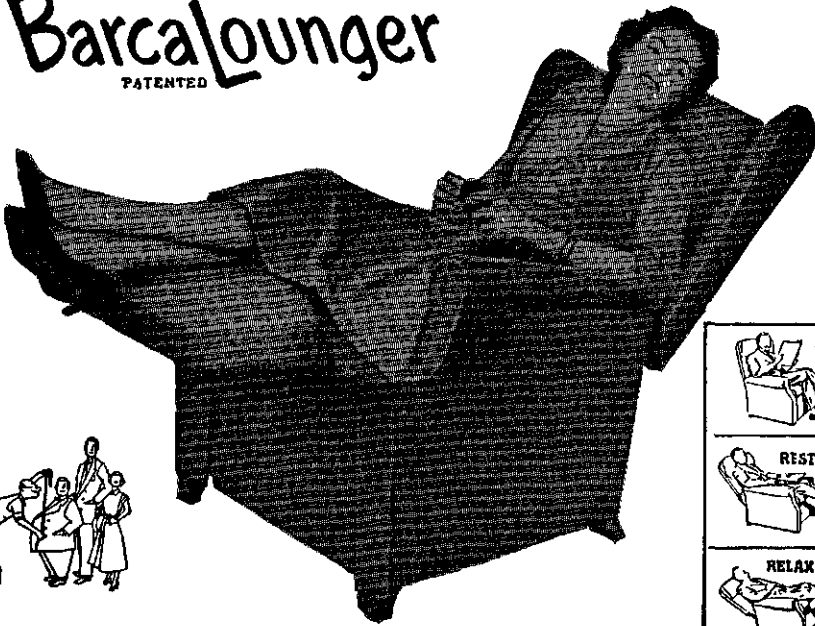
MOST COMFORTABLE RECLINING CHAIR

THE ONE AND ONLY

No other chair can come close to the quality and comfort of a BarcaLounger. It's a handsome chair, built by expert craftsmen, and features "Floating Comfort." The back-rest, seat and leg-rest are synchronized to cradle your body automatically in any position from sitting to full reclining without knobs or levers.

BarcaLounger

PATENTED

WHAT SIZE CHAIR DO YOU WEAR?

Barca Loungers come in sizes and styles to suit everyone. In beautiful fabrics, plastics and genuine top-grain leathers. Plain or pillow backs. Be sure you get a correct fit!

At your favorite furniture or department store!

BUILT BY **BARCALO OF BUFFALO**

Hogyan is állunk azzal a mongol-eredettel?

A magyarság állítólagos mongol-eredetét legtöbbször azok szokták hangoztatni, akik minket legszívesebben kiszorítanának Európából — ha már nem lehet fizikailag, legalább szellemileg. Néha azonban ez a jólírányított hamis mítosz megtéveszt jószándékú idegeneket is, mint ahogy az legutóbb Edmund Wilsonnal történt. A neves amerikai író lapunk más helyén ismertetett tanulmányában pl. ezt írta:

“Már előbb is éreztem bizonyos kíváncsiságot (a magyar nyelv iránt), hiszen az az ún. finn-ugor csoportba tartozik, melynek az eredete némileg homályos, de amelyről feltételezik, hogy Európa és Oroszország egyes részein a mélyebb medencékben maradt meg valamely korai mongol invázió áradata nyomán.” (p. 190)

Mint köztudomású, Bartucz általánosan elfogadott kutatásai a honfoglaláskorabeli magyarság mongol összetevőjét 4-5 %-ra teszik. (Sajnos, erről Illyés Gyula sem tudott, amikor “Árpád” c. költeményét írta.)

Már többször idéztünk Carleton Stevens Coon könyvéből,¹ de most újra megteesszük. Coon a legjelentősebb amerikai antropológus, aki a Harvardon, majd Philadelphiában tanított, ill. tanít.

“A finn-ugorul beszélők eredetileg tisztán európai fajúak voltak.” (p. 226) “Ez a hír meglepetésként fogja érni azokat a tudósokat, akik a finnekben Ázsiából bevándorolt mongoloid csoportot látnak. Hogy azonban (a finnugorok) lényegileg, ha nem teljes egészükben, európaiak, ... cáfolhatatlan tény.” (p. 225)

Igaz, hogy a magyarok később bolgár-törökökkel keveredtek. De “a történelmi törökök nagy mértékben altáji nyelveken beszélő fehérektől erednek.” (p. 239) “A magyarok többsége (a honfoglalás idején) olyan finn típusú volt, amilyent előző, az oroszországi finnekre vonatkozó tanulmányaink alapján várhattunk is, miközben kisebb arányban dinári és armenoid elem is az összetevői közé tartozott.” (p. 233)

Coon idézi Bartucz alapján a törökös és mongoloid elem arányát a magyar fajban: “... Kb. a magyarok 20 %-án az ázsiai török eredet szemmel látható, de az aránylag nem-mongoloid értelemben, mialatt kb. 5% világosan felismerhető mongoloid vonásokat mutat fel.” (p. 586)

Hogy az 5% milyen kevés, azt abból a tényből is láthatjuk, hogy pl. a németekben a szakértők 3 %-ra teszik a mongol elemet. Érdemes ezzel kapcsolatban a híres német fajtudós, Günther professzor könyvét elolvasni. (Hans F. R. Günther. Rassenkunde des deutschen Volkes. 12. Aufl. München, Lehmann, 1928. p. 147.) Egyébként talán elég, ha jól megnézzük Adenauer kancellár vonásait...

Minden elméletnél többet ér a gyakorlat. Mongol-eredetünkben hívó összes barátaink a legjobban teszik, ha Magyarországon megfigyelnek száz járókelőt. Vajon találnak-e akár öt sárgabőrű, hiúszemű, fekete szőghajút, tömpeorrút közöttük?

JELENTKEZÉS TENGERENTULI SZOLGÁLATRA

Afrika, Ázsia és Dél-Amerika számos országa állandó tanár- és szakemberhiánnyal küzd. Ennek a hiánynak pótlására, illetve kiküszöbölésére az Egyesült Államok tudományos intézetei és szaktársulatai tanár- és szakembercsere-programokat létesítettek. A programok keretében egyrésztől tengerentuli fiatalok nyernek az Egyesült Államokban tudományos vagy technikai szakképzettséget, másrésztől észak-amerikai tanárok, tudósok és szakemberek vállalnak tengerentuli szolgálatot — természetesen megfelelő javadalmazás ellenében — az egyes országok ily módon való megsegítésére. Erre a rendkívül érdekes és minden szempontból érdemes munkára magyar származású tanárok, tudósok, kereskedelmi, közigazgatási, mezőgazdasági, technikai, egészségügyi stb. szakemberek is jelentkezhetnek, amennyiben a feltételeknek megfelelő gyakorlattal és képzettséggel rendelkeznek, és angol, francia, spanyol vagy portugál nyelven folyékonyan beszélnek. Az állásközvetítés díjtalan. Bővebb felvilágosítást és felvételi űrlapot szívesen küld a

KOSSUTH FOUNDATION

207 East 37th Street, New York 16, N. Y.

¹ Carleton Stevens Coon. *Races of Europe*. New York, Macmillan, 1939. 739 p. illus.

JÖJJÖN KÖZÉNK CSALÁDJÁVAL EGYÜTT

MA

BIZTOSITSA BE MAGÁT ÉS CSALÁDJÁT

a mi élet-, baleset, kórházi-, betegségy-iskoláztatást, otthont, családot és jövedelmet védő biztosítási módozataink teljes védelmet és biztonságot nyújtanak

a holnap
bizonytalanságaival szemben.

Bölcs ember és családfő az, aki
szeretteivel együtt tagjaink sorába
lép...

Intézményünk minden magyarnak
testvérsegítője és

BIZTOSÍTÓJA, TAGJAINAK VÉDELME ÉS GONDVISELŐJE

A mi közösségünk: az amerikai
magyarságot immár 65 év óta szol-
gáló, olyan testvérsegítő intézmény,
mely árva- és öreggondozást is ad.

AZ AMERIKAI MAGYAR REFORMÁTUS EGYESÜLET

1346 Connecticut Avenue, N. W.
Dupont Circle Bldg.—Suite 1201
Washington 6, D. C.

ENGLISH SUMMARY

In our leading article, Dr. Michael Bartalos (Johns Hopkins University) discusses the contribution of Hungarian scientists to cancer research.

Science, in one of its recent issues (Mar. 1), extolled the immense aid to the United States rendered by 39,000 engineers and scientists who immigrated during the past 10 years. Their education would have cost 1¼ billion dollars in the U. S. "At the top level of science migrants from other countries have greatly enriched the U. S. The Hungarians are proverbial..."

Edmund Wilson, the renowned American writer, learned Hungarian and wrote about his impressions in the *New Yorker* (Apr. 20):

"If Russian is a language of idioms, illogical and partly primitive, originally developed at random by more or less illiterate people, Hungarian is an orderly language, established in its present form by highly literate writers and scholars... When written and printed, Hungarian has a kind of full-flavored nuttiness that makes in poetry for a tight condensation, quite alien to the European modes of expression and not recognizably soluble in transposition into the more liquefied languages."

László Németh's collection of essays was published in Germany. It gave the German, Austrian and Swiss press occasion to celebrate the discovery of Hungarian literature — a revelation considered by them similar to the discovery, in the last century, of Russian literature.

"Bibliográfia" deals, among others, with the activities of Hungarian publishers both abroad and in Hungary. Other items: Works by Hungarian authors published abroad, Books and studies on Hungary in progress, Book reviews, Literary news, etc.

KATOLIKUS SZEMLE

Negyedéves folyóirat a keresztyény
szellem és a magyar kultúra
szolgálatában.

Via della Conciliazione 44 Roma

HIRÜNK A VILÁGBAN

Editor:

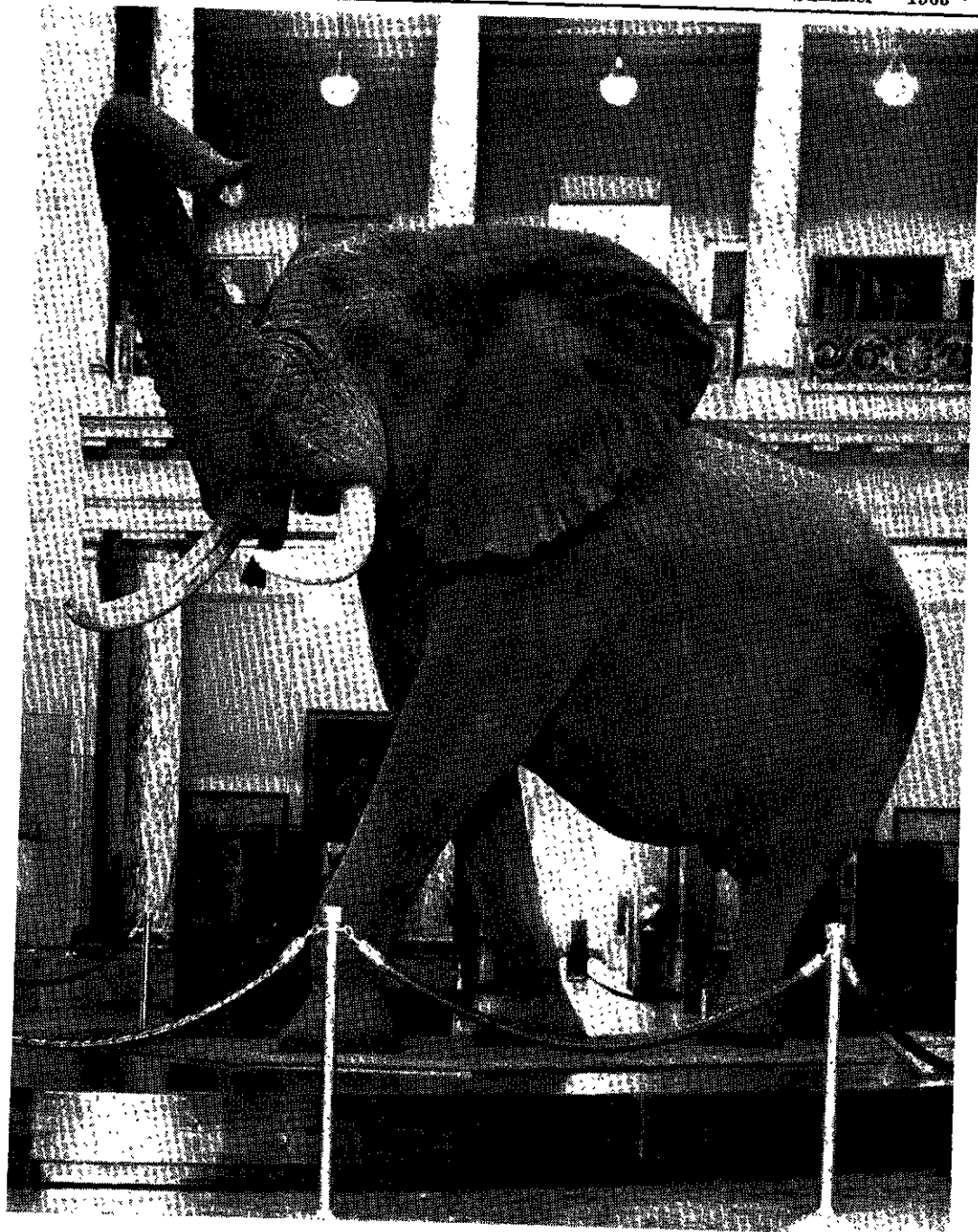
Csicsery-Rónay I. szerkesztő

P. O. Box 1005,
Washington 13, D. C.
U. S. A.

HÍRÜNK A VILÁGBAN

KÉPES MELLÉKLETE

Summer • 1963 • Nyár

Domján József munka közben

Szent László (színes
uvegablak) Jelenleg a baseli
Történelmi Múzeumban

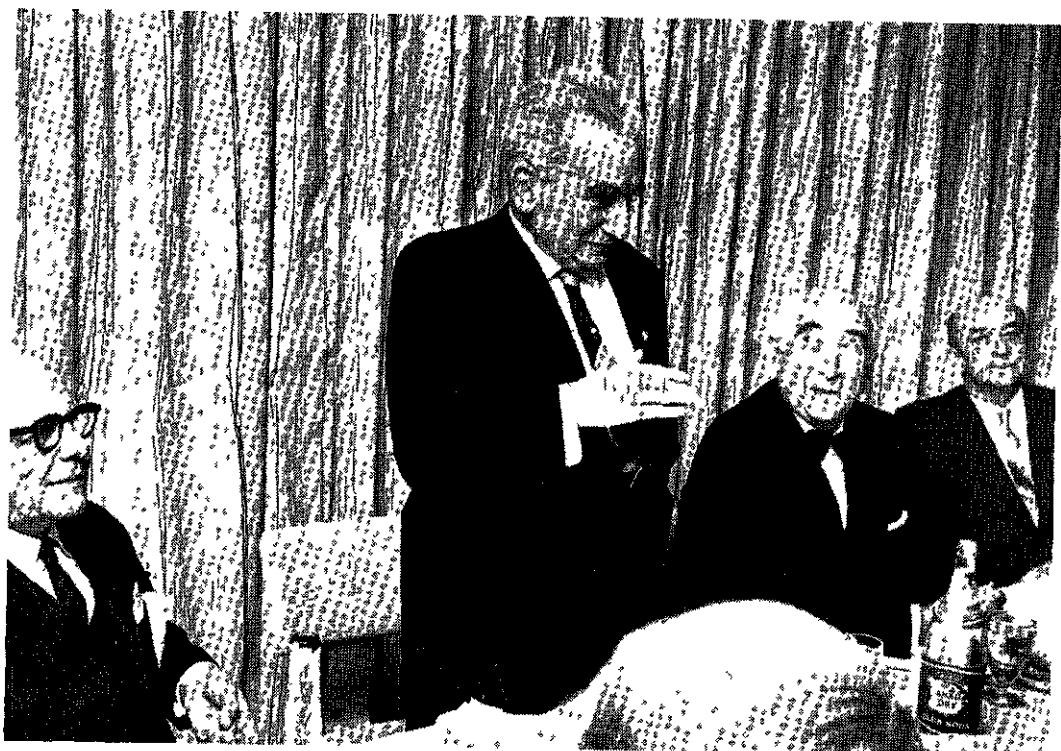
A pittsburghi Cathedral of Learning magyar
szobájának uvegablaka.

(Photo S Csicsery)

A címlapon:

A legnagyobb elefánt, amit valaha
lettek Fénykovi J J 1955-ben olte
meg s a washingtoni Smithsonian
Institution-nak ajándékozta

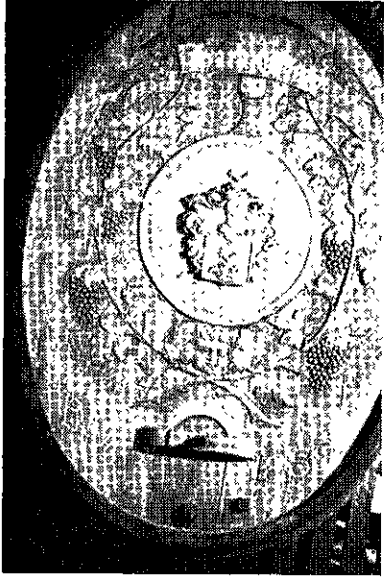
(Photo de Kun)

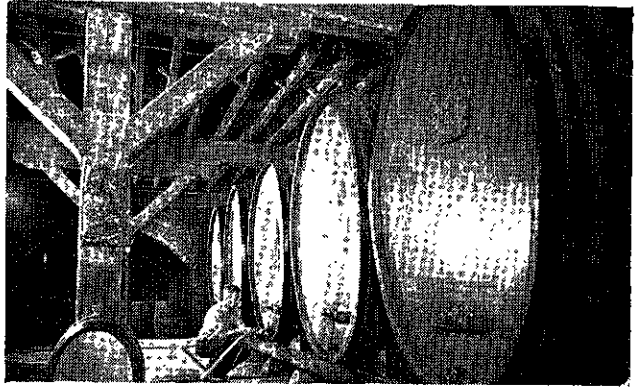
Kármán Tódort unnepli — roviddel elhunytá előtt — Washington magyarsága Balról jobbra: Hardy Kálmán professor, Kármán Tódor, Borshy Kerekes Gyorgy, az Amerikai Magyar Református Egyesület elnoke és Nagy Ferenc v miniszterelnok. (Photo de Kun)

Kassak Lajos filmje, az "Angyalok földje", nyerte a nagydíjat, valamint a kritikusok első díját az argentinai Mar del Plata-ban rendezett filmfesztiválon.

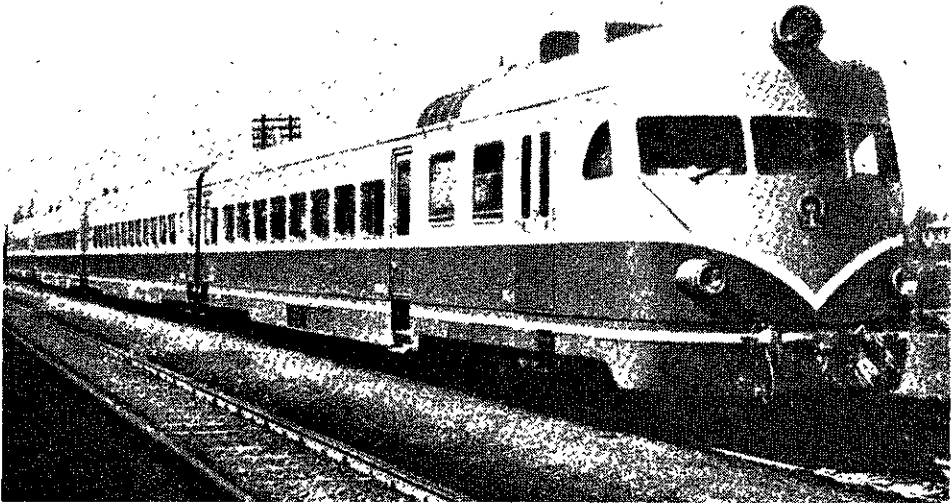
Egy hordó
Haraszthy címerével
(Photo S. Csicsery)

Haraszthy Ágoston, a kaliforniai bortermelés megalapítójának pincéi Sonomában ma is állnak.

Haraszthy-
emléktábla
(Photo S. Csicsery)

Magyar motorvonatok járnak Kinában